

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

23 מאי 2024

תגובת המכון הישראלי לדמוקרטיה: דוח שקדי מקדם גיוס חרדים שאינם לומדים, אך מתעלם מ-67 אלף תלמידי ישיבות בגיל גיוס שאינם מבקש

לגייס

יוחנן פלסנר, ד"ר גלעד מלאך, עו"ד שלומית רביצקי טור-פז

הדו"ח מציע פתרון בלתי שוויוני לגיוס בני 25-34, לא עונה על צרכי צה"ל בלוחמים, פוגע בהשתלבות החרדים בשוק העבודה ויחייב את המשק לתמוך במשפחות הגדולות של החיילים המבוגרים במקום בחיילי חובה צעירים יותר.

גיוס מבורך של צעירים חרדים שאינם לומדים

דוח שקדי הוא דוח מקיף שעושה עבודה חשובה הן בהבהרת הצורך של צה"ל במשרתים החרדים והן ביצירת תנאים מתאימים לגיוס מסיבי של חרדים. מן הדוח עולה שצה"ל ידע להתמודד בטווח של חודשים עם גיוס של אלפי חרדים וגם יצליח להנגיש להם שורה של תפקידים מותאמים. ואכן, צה"ל יכול לעשות רבות להיערכות פרו-אקטיבית לגיוס חרדים לצה"ל ולנקוט, בהתאם להמלצות הדוח, צעדים שלא ננקטו הרבה שנים. כך למשל, פנייה למלש"בים פוטנציאליים, פיתוח כלי מיון והערכה מותאמים, הנגשת מידע, קידום מכינות קדם-צבאיות, פתיחת מסלולים נוספים וצעדים רבים נוספים המצוינים בדוח. שינויים אלו יובילו לעלייה משמעותית במספר המתגייסים ויש לברך על כך. אולם יש להבין שצעדים הללו יובילו לגיוס של אוכלוסייה שנמצאת בשולי החרדיות וכלל איננה לומדת בישיבות.

הפיל שבחדר

ואכן, הדו"ח מתעלם ביודעין מן הפיל שבחדר – חוק הגיוס. ברוח האופטימית ששורה על מחבריו נדמה כאילו גיוס חרדים יוכל להתקיים בלי קשר לשאלה אם יש חוק שמחייב או פוטר אותם מכך או מה תוכנו, תפיסה שהניסיון מלמד עד כמה היא שגויה. הדו"ח אף מציין במפורש שהוא איננו מתייחס לחרדים ש"תורתם אומנותם", שבראייה המרחיבה של החרדים מהווים רוב מוחלט של הצעירים החרדים. בשנת 2023 למדו בישיבות החרדיות 66,784 תלמידים בגילי גיוס (18-26) שתורתם אומנותם. מספר תלמידי הישיבות אף עלה בשנה החולפת ב-7.5%, כמעט כפול מן הצמיחה הדמוגרפית החרדית באותה תקופה. כל הצעירים הללו למעשה אינם מהווים קהל יעד עבור מנסחי הדו"ח.

אמיר אלשטיין

יו"ר הוועד המנהל

הנשיא העשירי ראובן ריבלין

יו"ר של כבוד

יוחנן פלסנר

נשיא

ברנד מרכוס

יו"ר בינלאומי

חברי הוועד המנהל

עו"ד לואיס אהרנסון

אלי גרונר

פרופ' ורד וניצקי-סרוסי

ד"ר חן ליכטנשטיין

מזל מועלם

שגיר לשעבר סלי מרידוד

פרופ' פאדיה נאסר אבו-אלה'ג'א

עו"ד אבי פישר

ד"ר מיכל צור

יוסי קוצ'יק

המועצה הבינלאומית

פרופ' רונלד דניאלס, יו"ר

השופטת רוזלי סילברמן אבלה, קנדה

שגיר לשעבר מרטין אינדיק, ארה"ב

אן אפלבאום, ארה"ב

פרופ' ורון בוגדנו, בריטניה

השופטת דורית ביניש, ישראל

השופט סטיבן בריי, ארה"ב

ד"ר ג'וזף ג'וסה, גרמניה

פרופ' משה הלברטל, ישראל

פרופ' מייקל וולצר, ארה"ב

פרופ' דובט מנקין, ארה"ב

פרופ' כריסטוף מרקשטיס, גרמניה

השופט אברהם סופר, ארה"ב

ברט סטפנס, ארה"ב

פרופ' ארווין קוטלר, קנדה

פרופ' גרהרד קספר, ארה"ב

פרופ' יהודה ריינהרץ, ארה"ב

פרופ' גבריאלה שלו, ישראל

סגני נשיא

פרופ' סוזי נבות, מחקר

פרופ' קרנית פלוג, מחקר

ד"ר ישי ג'סיסין, פרס, אסטרטגיה

עמיתים בכירים

פרופ' איתי אשר

פרופ' תמר הרמן

פרופ' נתן זוסמן (אורח)

פרופ' עמית כהן

פרופ' יותם מרגלית

פרופ' דניאל סטטמן

פרופ' בני פורת

פרופ' מרדכי קרמיצר

פרופ' גדעון דהט

ד"ר תהילה שורץ אלטשולר

פרופ' יובל שני

מייסדים

ד"ר אריק ברמן

מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ (1920-2021)

הדרך המרכזית של הדו"ח להתמודד עם העובדה שגם אם צה"ל ייערך בצורה מיטבית תגיע לשרת בו רק קבוצה קטנה מן הצעירים החרדים היא לפנות לקהל היעד המבוגר של בני ה-25-34. הדו"ח מצביע על מחקר שמראה שבגיל זה רוב הגברים החרדים אינם עוסקים באופן בלעדי בלימוד תורה ולפיכך הוא מוצא באוכלוסייה זו פוטנציאל לגיוס. תפיסה זו של גיוס לחרדים מבוגרים איננה שוויונית, לא עונה על צורכי צה"ל, פוגעת בצורכי המשק וגם איננה תואמת את התפיסה החרדית.

הרעיון של שירות צבאי מקוצר בגיל מבוגר שמוצע בדו"ח היה מפוקפק עוד לפני השבעה באוקטובר, אך לאחריו הוא רעיון לא שוויוני בעליל. התרומה של חיילים שיעשו טירונות קצרה ואחר כך מילואים היא קטנה מאוד וכלל איננה עונה על צורכי כוח האדם של צה"ל, הזקוק בעת הזו בעיקר לחיילים קרביים שהכשרתם ארוכה ויש בה עדיפות לגיל צעיר. יתרה מכך, שירות בגיל כזה, ובייחוד מתוך הנחה שלצורך כך גיל הפטור משירות צבאי יהיה גבוה ואף המבקשים לצאת מן הישיבות לא יוכלו לעשות כן, מעכב את הכניסה של אלפי חרדים לשוק העבודה, ובמקרים רבים אף חוסם אותה לחלוטין. חרדים שיצאו מן הישיבה לאחר שנים רבות ורק לאחר מכן יתגייסו לצבא יגיעו לשוק העבודה ללא הכשרה רלוונטית ויכולת להתפרנס בכבוד. גם המשק ישלם את המחיר של תמיכה תקציבית גבוהה במשפחות חיילים שהם נשואים ואבות לילדים (הגבר החרדי הממוצע נישא בגיל 23, אב לילד ראשון בגיל 24). מחברי הדו"ח גם לא מעריכים נכונה את עוצמת ההתנגדות לשירות צבאי בחברה החרדית ומשערים ששירות בשלב מאוחר ישפיע על הדורות הבאים. נבקש להזכיר שמרבית החרדים שכיום הם בני 60 ומעלה שירתו בצבא בשירות מקוצר, אך השפעתם על בניהם הייתה אפסית ואלו כלל לא התגייסו.

הצבא ייערך, אך החיילים לא יגיעו

חשוב שצה"ל יפנים את מרבית מסקנות הדו"ח וייערך לקליטה רחבה של חרדים בצבא ולהנגשת השירות למי שאינם מורגלים בו. אך חשוב לא פחות לקדם חוק שיש בו כלים ממשיים שיובילו לגיוס משמעותי ושוויוני של חרדים בגיל צעיר. בהיעדר חוק כזה, מסקנות ועדת שקדי יביאו את הצבא להיערכות מיטבית לקליטת חרדים, אך אלו כלל לא צפויים להגיע.

בשולי הדברים נציין שראוי להוסיף לעקרונות המנחים את הדוח ומקדמים את שילוב הצעירים החרדים בצבא גם מחויבות לשמירה על השוויון בתוך הצבא, גם אם יצליח המהלך המקווה של גיוס החרדים. צה"ל מחויב לבנות מסלולים מותאמים שיאפשרו לחייל החרדי לשמור על אורח חייו לאורך השירות, אך עליו לעשות זאת מבלי לפגוע בהמשך קידום נשים בצבא לתפקידים מובילים בחילות השונים. בנוסף, ראוי שצה"ל ייתן "גזרים" ותגמולים למתגייסים החרדים לצה"ל ויאפשר להם הכנה ראויה לעולם העבודה, אולם עליו להיזהר מיצירת מצב לא-שוויוני בו החיילים החרדים מקבלים יותר מאשר מקבליהם שאינם חרדים.